

Recenzja pracy doktorskiej mgr Agnieszki Kamienieckiej *Estudio de las funciones de marcadores discursivos desde la perspectiva de la lingüística cultural* ("Studium funkcji konektorów dyskursywnych z perspektywy lingwistyki kulturowej") napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Wilk-Racięskiej (Uniwersytet Śląski)

Celem rozprawy była analiza wybranych hiszpańskich konektorów dyskursywnych, a także porównanie ich znaczenia i użycia z polskimi odpowiednikami. Faktycznym przedmiotem analizy są znaczniki *bueno, pues, además* i *precisamente*, których polskimi ekwiwalentami semantycznymi są *grosso modo dobrze, więc / otóż, ponadto* i *właśnie*. Na korpus pracy składają się teksty pochodzące z dyskursu politycznego i dokumenty instytucji Unii Europejskiej. Jeżeli chodzi o metodologię, to Autorka posłużyła się narzędziami pochodzącymi z pragmalingwistyki, analizy dyskursu i lingwistyki kulturowej. Istotne miejsce w metodologii opisu zajmuje także dekompozycja semantyczna przedstawiona w pracach profesorów S.Karolaka, B.K.Bogackiego i J.Wilk-Racięskiej.

Rozprawa składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, konkluzji, bibliografii, wykazu tabel i streszczeń w językach polskim i angielskim. We wstępie przedstawiono w skrócie cele, przedmiot, metodologię i korpus pracy. W trzech pierwszych rozdziałach omówiono kwestie ogólnoteoretyczne, a w czwartym dokonano dyskursywnej analizy wspomnianych wyżej konektorów.

Rozdział I (ss.10-22) zawiera opis podstawowych pojęć związanych z analizą dyskursu. Doktorantka poruszyła takie zagadnienia jak spójność przekazu, rola kontekstu i cechy dyskursu politycznego, obficie cytując przy tym takich autorów jak E.Coseriu, T. van Dijk, J.Wilk-Racięska, J.C.Anscombre, O.Ducrot i wielu innych.

Największy ciężar teoretyczny przypada na rozdział II (ss.23-61), w którym przedstawiono najważniejsze zagadnienia, dotyczące znaczników dyskursywnych. Doktorantka omówiła takie kwestie jak definicja konektorów (ss.27-31), ich funkcje i właściwości (ss.31-38), klasyfikacja znaczników (ss.38-46), a także ich związki z teoriami pragmalingwistycznymi (ss.46-55), modalizacją dyskursywną (ss.55-59) i z językiem polityki (ss.59-61).

Zdecydowanie najwięcej uwagi poświęcono funkcjom i właściwościom, a także klasyfikacji konektorów dyskursywnych. Podejście to jest jak najbardziej uzasadnione, ponieważ właśnie ustalenie funkcji, cech i klas znaczników odgrywa największą rolę w sposobie ich opisu. Autorka wykazała bardzo dobrą znajomość literatury, opierając swoje komentarze i rozważania na trafnie wybranych pozycjach takich językoznawców jak M.A.Martín Zorraquino i J.Portolés Lázaro, A.Briz Gómez i A.Hidalgo, S.Pons Bordería, S.Murillo Ornat, M.Baran, E.Landone, J.C.Anscombre i O.Ducrot, D.Sperber i D.Wilson, M.E.González Sainz, R.González Ruiz. Szczególne znaczenie miały dla rozprawy prace M.A.Martín Zorraquino i J.Portolésa Lázaro (przede wszystkim rozdział z *Gramática Descriptiva de la Lengua Española* pod redakcją I.Bosque i V.Demonte, 1999), które były bardzo istotne zarówno do określenia funkcji i właściwości konektorów, jak i do sporządzenia klasyfikacji (5 klas podstawowych podzielonych na 14 podklas zawierających ponad 170 znaczników, s.41), którą Doktorantka przyjęła za podstawę analizy przeprowadzonej w części aplikacyjnej.

W rozdziale III poruszono kwestie związane z relacjami między językiem a kulturą. Przedstawiono ogólne informacje na temat wyżej wymienionego zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem językowej wizji świata, powołując się przy tym na prace wielu znanych autorów, poczynając od W.Humboldta, F.Boasa, E.Sapira, poprzez D.Hymesa, C.Levi-Straussa i A.Wierzbicką i kończąc, między innymi, na G.B.Palmerze, C.Hernándezie Sacristánie i J.Wilk-Racięskiej (ss.62-65, 67-68). Wspomniano także o badaniach kontrastywnych

prowadzonych w Polsce przez takich językoznawców jak W.Nowikow, M.Baran, A.Nowakowska-Głuszk i A.Szyndler (ss.66-67). Osobny podrozdział poświęcono metodzie dekompozycji semantycznej (ss.70-72) zastosowanej do opisu zjawisk z pogranicza języka i kultury. Jak wspominaliśmy wyżej, podejście to było zaproponowane przez S.Karolaka i B.K.Bogackiego i zostało rozwinięte w pracach J.Wilk-Racięskiej. Według Autorki, metoda dekompozycji semantycznej polega na wyodrębnieniu tzw. pojęć prostych (np. *continuidad*, pol. 'ciągłość', *bien*, pol. 'dobro') i podstawowych (np. *ley*, pol. 'prawo'), wśród których wyróżnia się pojęcia naturalne i metajęzykowe.

Najważniejszą częścią rozprawy jest rozdział IV (ss.73-190), w którym Doktorantka opisała funkcjonowanie czterech hiszpańskich znaczników dyskursywnych *bueno*, *además*, *pues*, *precisamente*, porównując je z polskimi odpowiednikami. Ze względu na istotne różnice znaczeniowo-funkcjonalne między konektorami schematy ich opisów nie są identyczne, co zresztą należy zaliczyć do pozytywnych stron analizy. Wspólną jej cechą jest natomiast to, iż została ona przeprowadzona w oparciu o dekompozycję semantyczną, zgodnie z którą wyodrębnione tzw. pojęcia bazowe. W przypadkach *bueno* / *dobrze*, *además* / *ponadto*, *pues* / *więc*, *otóz* i *precisamente* / *właśnie* jest to odpowiednio *bien* / *dobro*, *adición* / *więcej*, *consecutividad* / *wynikanie* i *exactitud* / *dokładność* (ss.73, 95, 125, 156). Następnym etapem był szczegółowy opis funkcji dyskursywnych hiszpańskich znaczników i ich polskich odpowiedników. Na końcu każdego opisu przedstawiono jego syntetyczne podsumowanie. Natomiast, ostatni podrozdział (ss.180-190) zawiera wnioski, które są *sui generis* podsumowaniem analizy funkcjonalno-porównawczej hiszpańskich i polskich konektorów dyskursywnych przeprowadzonej w oparciu o teksty polityczne. Trzeba podkreślić, iż taka swoista dwustopniowość konkluzji była posunięciem udanym, ponieważ Doktorantce udało się dokonać niezbędnych

uogólnień na dwa różne sposoby i – co istotne – bez powtarzania dwa razy tego samego.

Jeżeli chodzi o *bueno* (ss.92-94 i 180-182), to podkreślono między innymi jego występowanie w roli elementu, który niejako łagodzi przekaz, ustalono jego podstawowy polski odpowiednik (*dobrze*) i 9 ekwiwalentów dyskursywnych. W przypadku *además* (ss.116-123 i 183-185) wyodrębniono pięć funkcji dyskursywnych, ustalono główne polskie odpowiedniki (*ponadto, na dodatek, w dodatku, dodatkowo*) i stwierdzono cały szereg ekwiwalentów dyskursywnych (np. *oprócz tego, i poza tym*). Analiza *pues* (ss. 148-154 i 185-188), którego podstawowymi odpowiednikami są *więc* i *otóż*, pozwoliła ustalić, iż znacznik ten specjalizuje się we wprowadzeniu wypowiedzi, zawierających relacje {przyczyna → skutek}, co niejako przyczynia się do występowania dużej ilości polskich ekwiwalentów dystrybucyjno-dyskursywnych (naliczyliśmy czternaście). Natomiast w przypadku *precisamente* (ss.176-179 i 188-190) nie stwierdzono takiej obfitości ekwiwalentów, a zdecydowanie dominującą pozycję zajmowały dwa odpowiedniki: *właśnie* i *dokładnie*. Wyodrębniając cztery funkcje dyskursywne, zwrócono szczególną uwagę na użycia podkreślająco-precyzujące, które wzmacniają pewne elementy przekazu.

W obserwacjach końcowych (ss.191-197), które mają charakter nie tyle konkluzji co reasumpcji, Autorka trafnie zwróciła uwagę (s.195) na pewne różnicowanie stylistyczno-funkcjonalne przeanalizowanych konektorów. Podczas gdy *bueno* / *dobrze* i *pues* / *więc, otóż* są bardziej typowe dla tekstów mówionych, znaczniki *además* / *ponadto, na dodatek* etc. i *precisamente* / *właśnie, dokładnie* występują częściej w tekstach pisanych.

Bardzo dobre wrażenie pozostawia bibliografia (ss.198-218), składająca się z około 400 pozycji w językach, hiszpańskim, polskim, angielskim i francuskim. Natomiast korpus pochodził z ponad 30 hiszpańskich i polskich portali elektronicznych (ss.219-220).

Opis znaczników dyskursywnych nie jest zadaniem prostym. Cechuje je bowiem pewien paradoks: są to elementy bardzo heterogeniczne, które mają zapewnić homogeniczność przekazu przez nadawcę i właściwą interpretację przez odbiorcę. Należy podkreślić, iż Doktorantka bardzo dobrze poradziła sobie z tym problemem. Układ pracy jest logiczny i spójny, a opis konektorów jest wyczerpujący i metodologicznie dojrzały. Szczególne udane są moim zdaniem rozdziały II i IV, które zresztą są w rozprawie najważniejsze. Zarówno w jednym jak i w drugim Autorka wykazała doskonałą orientację w literaturze przedmiotu. Istotne jest także to, w jaki sposób literatura ta została wykorzystana w opisie zjawiska i w analizie korpusu. A pod tym względem Autorka spisała się bardzo dobrze. Praca zawiera dużo ciekawych obserwacji odnośnie funkcjonowania znaczników hiszpańskich i ich polskich odpowiedników. Mocną stroną rozprawy są także uwagi dotyczące aspektów kontrastywnych analizy.

Jak wiadomo do obowiązków recenzenta należy także zgłoszenie pewnych obserwacji krytycznych. W tym przypadku nie ma ich dużo i mają one raczej charakter sugestii, które Doktorantka mogłaby uwzględnić w swojej przyszłej pracy badawczej.

Pewnym zagadnieniom warto było poświęcić więcej uwagi, a jeżeli zdecydowano tego nie robić, to być może lepiej było nie tworzyć dla nich osobnych podrozdziałów. Mam tu na myśli np. modalność (ss.55-57) i znaczenie (s.69). Odrębny podrozdział zapowiada coś więcej i pozostaje pewien niedosyt.

W rozdziale III Autorka komentuje podejście etologiczno-językowe, które stosowałem w moich pracach, poświęconych zjawiskom z pogranicza języka i kultury. Pominięto przy tym zarówno najistotniejsze dla mojej propozycji pojęcia modeli etologiczno-językowych i jednostek kulturowych będących operatorami językowymi, jak i prace, w których opisałem socjopragmatyczne badania adresatywów i sposobów przekazywania informacji w meksykańskim

wariancie języka hiszpańskiego. Doktorantka oczywiście nie miała obowiązku wiedzieć o istnieniu tych opracowań. Są one jednak dość istotne dla zrozumienia mojego podejścia, a na dodatek są przykładem zastosowania pewnej teorii do przeprowadzenia badań konkretnego materiału językowego. Przy okazji radziłbym też zapoznać się z niektórymi artykułami Raúla Fernández Jódara, w których zajmuje się on zagadnieniami etologiczno-językowymi. W Polsce nie ma zbyt dużo językoznawców-hispanistów zajmujących się tą problematyką, a dr Fernández Jódar pracuje na poznańskim UAM.

Na s. 75 w trakcie opisu dyskursywnych funkcji *bueno* wyodrębnia się takie treści jak konieczność zakończenia pewnej czynności i wyrażanie zdziwienia. Podaje się przy tym kilka przykładów, które świadczą o tym, iż wykładnikami tych funkcji są raczej inne elementy wypowiedzi. *Bueno* co najwyżej wykazuje zdolność do występowania w określonym kontekście znaczeniowym. Problem jest zresztą szerszy, ponieważ konektory dyskursywne stosunkowo rzadko występują w roli klasycznych wykładników.

Przedstawione przeze mnie uwagi i sugestie nie zmieniają faktu, iż mamy do czynienia z udanym studium z zakresu analizy dyskursu napisanym na dobrym poziomie merytorycznym. Analizę opisową i kontrastywną przeprowadzono w sposób szczegółowy i dokładny.

Reasumując, stwierdzam z całym przekonaniem, iż rozprawa mgr Agnieszki Kamienieckiej spełnia warunki określone w art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie mgr Agnieszki Kamienieckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

09.01.2017

Prof. zw. dr hab. Wacław Nowikow